

УДК 911.3:621.39(477.81)

DOI <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2024.3.10>

Павло Кучер

кандидат географічних наук, старший викладач кафедри туризму,
Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського
pavlokuch@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9164-3180>

Леонід Ільїн

доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельного господарства,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ilyinleo@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4180-0544>

ПРИРОДНО-АНТРОПОГЕННІ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ОЦІНЮВАННЯ, РЕЙТИНГУВАННЯ

Анотація. Актуальною є потреба в інтегральному оцінюванні рекреаційно-туристичних ресурсів регіонів та пошуку шляхів їх раціонального використання. Дослідження присвячено оцінці забезпеченості природно-антропогенними рекреаційно-туристичними ресурсами у розрізі адміністративно-територіальних районів Рівненської області за такими блоками: національні природні парки, біосферні та природні заповідники, заказники, пам'ятки природи, регіональні ландшафтні парки, заповідні урочища, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, ботанічні сади, лісо-, гідро-, зоо-, дендро-, лукопарки, печерні міста. Результати оцінювання засвідчують, що найвищий рейтинг належить Вараському району. Найменша забезпеченість природно-антропогенними рекреаційно-туристичними ресурсами властива для Дубенського району. Проміжний ресурсно-рекреаційний рейтинг (низький та середній) притаманний Сарненському та Рівненському адміністративним районам. Результати оцінювання можуть бути використані для рекреаційно-туристичного районування регіону та раціонального використання рекреаційних ресурсів Рівненської області.

Ключові слова: оцінка, рейтинг, природно-заповідний фонд, рекреаційно-туристичні ресурси, адміністративний район, Рівненська область.

Kucher Pavlo, Ilyin Leonid. NATURAL AND ANTHROPOGENIC RECREATION AND TOURIST RESOURCES OF THE RIVNE REGION: ASSESSMENT, RATING

Abstract. There is an urgent need for an integral assessment of the recreational and tourist resources of the regions and the search for ways of their rational use. The study is devoted to the assessment of the supply of natural and anthropogenic recreational and tourist resources in the section of the administrative and territorial districts of the Rivne region according to the following blocks: national natural parks, biosphere and nature reserves, nature reserves, natural monuments, regional landscape parks, protected tracts, memorial parks gardens of horticultural art, botanical gardens, forest, hydro, zoo, arboretum, lukoparks, cave cities. The results of the assessment confirm that the highest rating belongs to the Varas district. The lowest supply of natural and anthropogenic recreational and tourist resources is typical for Dubensky district. An intermediate resource and recreation rating (low and medium) is characteristic of Sarna and Rivna administrative districts. The results of the assessment can be used for recreational and tourist zoning of the region and rational use of recreational resources of the Rivne region.

Key words: assessment, rating, nature reserve fund, recreational and tourist resources, administrative district, Rivne region.

Актуальність теми дослідження. Важливим завданням забезпечення сталого розвитку сфери туристичних послуг є оцінка її ресурсного потенціалу. Оцінка туристичних ресурсів є важливою передумовою планування туристичної галузі в національному й регіональному масштабах, оптимізації просторової та господарської організації територіальних туристично-рекреаційних комплексів. У сучасних ринкових умовах комплексна оцінка туристичних ресурсів створює підґрунтя для реалізації рентного механізму їх використання, застосування ресурсів за принципом платності природокористування. Без належної системи оцінки суттєво

ускладнюється розробка цільових програм розвитку туризму та рекреації, ефективно використання наявних туристичних ресурсів, їх охорона й розвиток. Загалом оцінка туристичних ресурсів і територій є найважливішим механізмом управління розвитком туризму, контролю за соціальними, екологічними та економічними наслідками туристичної діяльності [5].

Питання збереження здоров'я, відновлення фізичних, емоційних та розумових сил людини завжди перебувало у фокусі уваги туризмології та ресурсознавства. Через збройну агресію росії проблематика відпочинку та рекреації набуває дедалі більшої актуальності, особливо для осіб, які постраждали через військові дії. Природно-заповідні території та об'єкти належать до природно-антропогенних рекреаційних ресурсів, які використовуються для оздоровлення, відпочинку, лікування а також пізнавального й екологічного видів туристично-рекреаційної діяльності та екологічної освіти.

У контексті заповідних територій, які можуть використовуватись із рекреаційною метою, територія Рівненської області вирізняється унікальним природно-ресурсним потенціалом, який поряд із яскравими регіональними особливостями створює всі умови для відпочинку. Рівненська область має усі для цього передумови, оскільки вона розміщена на перехресті транспортних шляхів Європи, має сприятливі природні умови, багату історико-культурну спадщину, необхідні інфраструктурні можливості для розвитку туризму. Однак лише наявність рекреаційно-туристичних (у т.ч. природно-антропогенних) ресурсів не гарантує їх раціональне використання. Рекреаційне оцінювання дає змогу визначити можливості для рекреаційної та туристичної діяльності. Однією із основних ознак рекреаційного рейтингування є рівень рекреаційної забезпеченості території, яка може використовуватись із оздоровчою, лікувальною, туристською чи екскурсійною метою.

Стан вивчення питання з аналізом основних праць. Рейтингування території України, пов'язане з рекреаційною функцією, проводилося за тими чи іншими критеріями чи показниками протягом останніх кількох десятиліть. У туризмології прийнято розрізняти інтегральне (комплексне) та галузеве рейтингування.

Ресурсна проблематика перебуває у фокусі уваги науковців. Відомо чимало методик і підходів до оцінювання рекреаційно-туристичних ресурсів [1–3; 5–6; 9–10; 12–13; 15]. Окремі оцінювання Північно-Західного регіону України розглянуті нами у працях [4; 8; 11; 16]. Найбільшого поширення набула методологія та методика аналізу, запропонована О. Бейдиком [1]. На сьогодні накопичений значний досвід оцінки туристичних ресурсів територій та просторового планування рекреаційного господарства на основі такої оцінки. Проте єдиної загально-визнаної методики досі не створено. Аналіз літературних джерел свідчить про те, що підходи до оцінювання та рейтингування адміністративно-територіальних районів за рівнем забезпеченості заповідними територіями потребують подальших наукових пошуків.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є здійснення ресурсно-рекреаційного рейтингування регіону на прикладі адміністративних районів Рівненської області на основі оцінки забезпеченості природно-антропогенними рекреаційно-туристичними ресурсами для відпочинку та оздоровлення.

Методи та матеріали дослідження. Під час дослідження застосовано загальні та спеціальні наукові методи дослідження. Використано системний підхід для дослідження та оцінювання природно-антропогенних рекреаційно-туристичних ресурсів, а також інші методи наукового дослідження, зокрема метод структурно-логічного та системного аналізу (застосовано для аналізу теоретичних і методичних підходів до оцінювання природно-антропогенних рекреаційно-туристичних ресурсів, рекреаційно-туристичного рейтингування), математичний метод (обчислення ресурсно-рекреаційного рейтингу адміністративно-територіальних одиниць) та ін.

Під час дослідження проаналізовано перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду за їх значенням, категоріями за даними Департаменту екології та природних ресурсів Рівненської облдержадміністрації та ін.

Рейтингове ресурсно-рекреаційне оцінювання Рівненської області було здійснене на основі методики О. Бейдика [1] на підставі аналізу статистичних матеріалів. За результатами оцінки визначено територіальне забезпечення рекреаційно-туристичних ресурсів у розрізі адміністративно-територіальних одиниць.

Одержані результати інтегрального оцінювання у розрізі природно-антропогенних рекреаційно-туристичних ресурсів Рівненської області покладені в основу ресурсно-рекреаційного рейтингування адміністративно-територіальних районів. Таке рейтингування здійснено на підставі аналізу результатів оцінювання територіального забезпечення природно-антропогенних рекреаційно-туристичних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Природно-антропогенні рекреаційно-туристичні ресурси – це природні та антропогенні об'єкти, що використовуються в туристично-рекреаційній діяльності, а саме: біосферні та природні заповідники, національні природні парки, заказники, ботанічні сади, зоологічні парки, дендрологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, регіональні ландшафтні парки тощо [10].

Таке різноманіття рекреаційних ресурсів характерне для Рівненської області, яка знаходиться у північно-західній частині України та має значний природний і рекреаційний потенціал для успішного функціонування туристичної галузі. Регіон характеризується значною площею (229,1 тис. га) заповідних територій (табл. 1), великою кількістю озер (151), річок (149), водосховищ, ставків, які придатні для відпочинку та оздоровлення. Більшість водних ресурсів зосереджена у північній (Поліській) частині області. Такий рекреаційний ресурс свідчить про значний потенціал регіону для розвитку туризму [7].

Станом на початок 2024 р. на території Рівненської області нараховувалося 331 територія та об'єкт природно-заповідного фонду загальною площею 229,1 тис. га, що становить 11,4% від загальної площі території області. Майже половину площі (47%) територій та об'єктів природно-заповідного фонду області займають національні природні парки та природні заповідники (97 321,417 га), поміж них – «Дермансько-Острозький» національний природний парк, Національний природний парк «Нобельський», Національний природний парк «Пуща Радзівіла» та Рівненський природний заповідник [14]. Заказники займають площу 67 509 га (3,3% від загальної площі області), заповідні урочища – 3 328,6 га (1,6%), пам'ятки природи – 2 023,8234 га (1%), ботанічні сади – 10 га, пам'ятки парки садово-паркового мистецтва – 176,1962 га (табл. 1). На території регіону є усі передумови для розвитку та функціонування сільського зеленого туризму, де за бажанням можна зупинитися в закладах тимчасового розміщення. Для рекреації в наметах на природі придатні береги водойм (озер, річок, водосховищ, ставків).

Як засвідчують статистичні дані, найбільша площа територій та об'єктів природно-заповідного фонду у розрізі адміністративно-територіальних районів зосереджена у північних районах області, зокрема Сарненському (91 118,8 га, близько 14% від загальної площі району) та Вараському (56 014,25 га, 23%) районах, що пов'язано з їхнім розміщенням у межах Українського Полісся, яке характеризується значною вологістю, залісненістю й заболоченістю місцевості та густою річковою сіткою. Такі природні умови зумовили слабку урбанізацію, ізолюваність поселень. Завдяки цьому збереглося багато елементів традиційної матеріальної та духовної культури населення Українського Полісся. Нижчі показники заповідності характерні для Дубенського (4540,60 га, 1,4%) та Рівненського (55014,82 га, 7,6%) районів області, які розміщені у південно-західній частині регіону, що належить до Малого Полісся з характерною степовою рослинністю, значною лісистістю, луками, піщаними рівнинами, вкритими сосновими лісами, останцевими горбами, а в долинах річок болотами. Територія південної частини Рівненської області є найбільш освоєною та характеризується наявністю розвинутих шляхів сполучення між населеними пунктами та найвищою густиною населення.

Таблиця 1

Розподіл територій та об'єктів природно-заповідного фонду за їх значенням, категоріями та типами (станом на 01.10.2023 р.)

Найменування об'єктів ПЗФ	Об'єкти природно-заповідного фонду (ПЗФ)					
	загальнодержавного значення		місцевого значення		всього	
	кількість	площа, га	кількість	площа, га	кількість	площа, га
Природні заповідники	1	42 289	0	0	1	42 289
Національні природні парки	3	55 032,417	0	0	3	55 032,417
Регіональні ландшафтні парки	0	0	3	0	3	58 708
Заказники	13	16 720	114	50 789	127	67 509
у т. ч.:	13	100	5	0	6	3229
загальнозоологічні						
ботанічні	8	12 301	38	32 337,2	46	44 673
ландшафтні	1	905	11	2852,3	12	3757,3
лісові	1	110	18	2353,4	19	2463,4
гідрологічні	2	3304	11	2442	13	5746
орнітологічні	0	0	9	1581,3	9	1581,3
ентомологічні	0	0	16	344	16	344
геологічні	0	0	4	2460	4	2460
іхтіологічні	0	0	2	3255	2	3255
Пам'ятки природи всього	8	420,2	76	1603,6234	84	2023,8234
у т. ч.:	1	91	14	130,8	15	221,8
комплексні						
ботанічні	4	243,2	33	218,0234	37	461,2234
зоологічні	1	13	0	0	1	13
гідрологічні	2	73	14	59,1	16	132,1
геологічні	0	0	2	2,8	2	2,8
пралісові	0	0	13	1192,9	13	1192,9
Дендрологічні парки	1	29,5	0	0	1	29,5
Зоологічні парки	1	11,6	0	0	1	11,6
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	2	39	13	137,1962	15	176,1962
Заповідні урочища	0	0	96	3328,6	96	3328,6
у т. ч.:	0	0	85	2499	85	2499
лісові						
болотні	0	0	11	829,6	11	
Всього в регіоні	29	114 541,717	302	114 566,4196	331	229 108,1366

Джерело: складено за даними Департаменту екології та природних ресурсів Рівненської облдержадміністрації [14]

Найбільший абсолютний показник заповідності (у %) характерний для Вараського району (23,08 %), де площа природоохоронних територій району складає 56 014,25 га (табл. 2). Такий показник заповідності пов'язаний із розміщенням на території району національного природного парку «Нобельський» (площа 25 318,81 га), частини Рівненського природного заповідника (42 288,7 га) та ботанічних заказників загальнодержавного та місцевого значення (Хиноцький, Вичавський, Воронківський, Краснопільський та ін.). Геопросторова організація забезпеченості територіями та об'єктами природно-заповідного фонду за типами у Рівненській області наведена на рис. 1.

Оцінка забезпеченості адміністративних районів Рівненської області природно-антропогенними рекреаційно-туристичними ресурсами

Адміністративний район	Площа адміністративних районів, га	Площа природоохоронних територій, га	Співвідношення площі об'єктів природно-заповідного фонду до площі району, %	Оцінка природно-антропогенного блоку, бали	Ресурсно-рекреаційний рейтинг
Вараський	339 500	56 014,25	23,08	5	дуже високий
Дубенський	329 500	4540,60	1,38	1	дуже низький
Рівненський	772 000	55 014,72	7,6	2	низький
Сарненський	614 100,0	91 118,8	14,29	3	середній

Середній ресурсно-рекреаційний рейтинг (3 бали) належить Сарненському району (91 118,8 га), частка площі об'єктів природно-заповідного фонду якого становить понад 14,29% від загальної площі. Варто зауважити, що на території району функціонує Національний природний парк «Пуца Радзивіла», який розташований у басейні річки Ствига (24 265,307 га) та характеризується унікальними природними комплексами та об'єктами Українського Полісся, що мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову та освітню цінність. У парку є унікальні степові та лучні території, букові праліси та ін. Нижчий ресурсно-рекреаційний рейтинг (2 бали) характерний для Рівненського району, загальна площа природоохоронних територій якого становить 55 014,72 га. Примітно, що тут знаходиться унікальний туристичний об'єкт – Надслучанський регіональний ландшафтний парк (17 тис. га), який має усі умови для здійснення рекреації та оздоровлення. Місцеві жителі та мандрівники називають його «Українською Швейцарією». У парку зберігаються унікальні зразки живої природи, які занесені до Червоної книги України. Рослинність парку дає змогу ближче познайомитись із неймовірною природою Українського Полісся. Тут поширені соснові ліси, сосново-дубові гаї, ростуть рідкісні дерева.

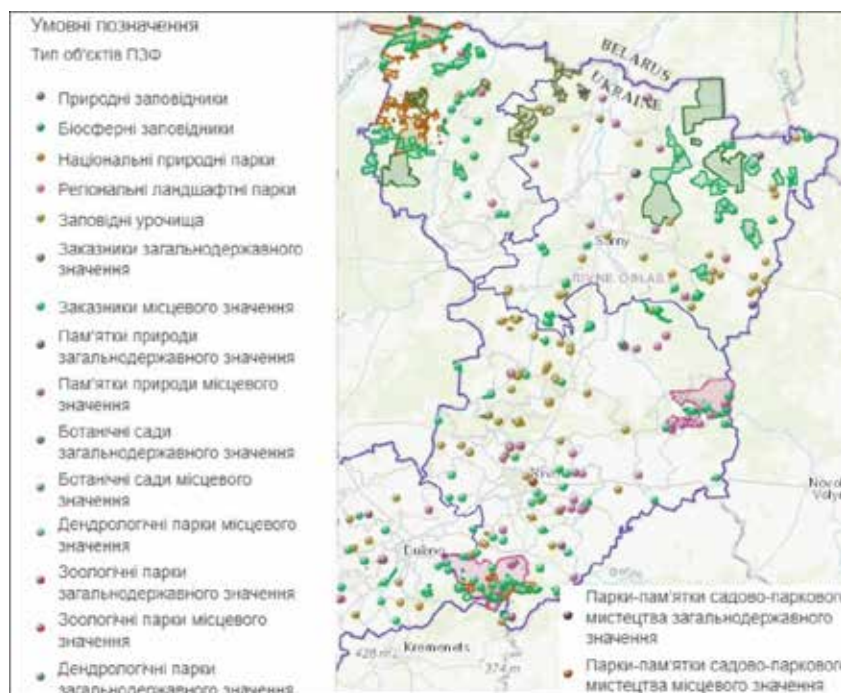

Рис. 1. Геопросторова організація територій та об'єктів природно-заповідного фонду за типами у Рівненській області [14]

Дубенський район (1,38%) належить до територій із дуже низьким рейтингом (1 бал). Загальна площа його природоохоронних територій становить 4540,60 га (табл. 2). У межах району знаходяться пам'ятки природи, заказники, заповідні урочища та інші об'єкти, де зростають рослини, занесені до Червоної книги України, що робить ці території ще більш цінними. До заповідних територій Дубенського району належать такі об'єкти: урочище «Солонівське», «Немирівський ліс», «Мізоцький кряж», урочище «М'ятин», урочище «Хрінники». На території району знаходяться два парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва («Острожецький» та «Млинівський»). Тут функціонує історико-культурний заповідник міста Дубно, до якого належать: Дубенський замок, Луцька брама, Спасо-Преображенська церква, Синагога XVI–XVII ст., Свято-Юріївська церква, Монастир кармеліток, Костел бернардинів і його келії, Костел Яна Непомуки, Краєзнавчий музей, Свято-Іллінський собор та світські будівлі XVIII–XIX ст. Комплекс визначних історичних, архітектурних і культурних пам'яток у центральній частині міста Дубно свідчить про значний потенціал для розвитку пізнавального й екскурсійного туризму.

Висновки та перспективи дослідження. На основі проведеного дослідження здійснено ресурсно-рекреаційне рейтингування адміністративно-територіальних районів Рівненської області. Встановлено, що вони мають різний рівень забезпеченості природно-антропогенними рекреаційно-туристичними ресурсами, зокрема: Дубенський (дуже низький рейтинг), Рівненський (дуже низький рейтинг), Сарненський (високий рейтинг), Вараський (дуже високий рейтинг).

Оцінювання забезпеченості адміністративних районів за такими рекреаційними ресурсами, як об'єкти природно-заповідного фонду, дає змогу застосовувати нові підходи і принципи до рекреаційного районування території, що дасть підстави здійснювати ефективне управління й розвиток туристичної та рекреаційної діяльності. Для оптимізації й раціонального використання рекреаційних ресурсів регіону важлива оцінка усіх наявних ресурсів, які необхідні під час планування та реалізації стратегій розвитку туризму на регіональному та загальнодержавному рівні.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає в оцінці природно-антропогенних рекреаційно-туристичних ресурсів (національних природних парків, біосферних та природних заповідників, заказників, пам'яток природи, регіональних ландшафтних парків тощо) та здійсненні ресурсно-рекреаційного рейтингування у розрізі нових адміністративно-територіальних районів Рівненської області – Вараського, Дубенського, Рівненського та Сарненського. Результати оцінювання можуть бути використані для рекреаційно-туристичного ресурсного районування та раціонального використання ресурсів регіону.

Список використаних джерел:

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування : монографія. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2001. 395 с.
2. Герасимчук З., Глядіна М. Регіональна політика розвитку рекреаційної сфери: механізм формування та реалізації : монографія. Луцьк : Надтир'я, 2006. 164 с.
3. Іванова К.О. Методологія та проблематика комплексного оцінювання рекреаційно-туристичних ресурсів. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 19. С. 238–342.
4. Ільїн Л.В., Кучер П.В. Ресурсно-рекреаційне рейтингування Волинської області. *Туризм: наука, освіта, практика – 2023* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 10-річчя кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне, 20 квітня 2023 р. Рівне : НУВГП, 2023. С. 18–22.
5. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія / за ред. В.Г. Герасименко. Одеса : ОНЕУ, 2016. 262 с.
6. Гайда Ю.І., Люк В.І. Туристично-рекреаційне районування України: емпірично-статистичний підхід. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7645> (дата звернення: 20.02.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.2.5.

7. Екологічний паспорт Рівненської області. URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2022/11/Ekologichnyj-pasport-Rivnenskoji-oblasti-za-2021-rik.pdf> (дата звернення: 29.02.2024).
8. Кучер П.В., Ільїн Л.В., Ільїна О.В. Природні рекреаційно-туристичні ресурси Волинської області : інтегральне оцінювання. *Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі* : колективна монографія. Видання дев'яте. Луцьк : ВІП Луцького НТУ, 2023. С. 184–200.
9. Кучер П.В., Ільїн Л.В. Оцінювання та геопросторовий аналіз суспільно-історичних рекреаційно-туристичних ресурсів Волинської області. *Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі* : колективна монографія. Видання восьме. Луцьк : ВІП Луцького НТУ, 2022. С. 282–297.
10. Кучер П.В., Ільїн Л.В., Штойко П.І. Рекреаційно-туристичні ресурси Волинської області : монографія. Луцьк : ПП «Волинська друкарня», 2023. 180 с.
11. Кучер П., Волошин І. Геопросторове поширення та характеристика природно-заповідного фонду Рівненської області. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія «Географія»*. 2016. Вип. 2 (41). С. 214–223.
12. Мацола В. Рекреаційно-туристичний комплекс України : монографія. Львів : ІРД НАН України, 1997. 259 с.
13. Михайліченко Г. Туристичний потенціал: методи оцінювання та інноваційний розвиток. *Проблеми економіки*. 2013. № 1. С. 115–123.
14. Департамент екології та природних ресурсів Рівненської обласної державної адміністрації : вебсайт. URL: <https://www.ecorivne.gov.ua/reserve/> (дата звернення: 20.02.2024).
15. Руденко В., Вацеба В., Соловей Т. Природо-ресурсний потенціал природних регіонів України : монографія. Чернівці : Рута, 2001. 268 с.
16. Kucher P., Ilyin L., Khudoba V. Resource and Recreation Zoning of the Region (on the Example of Volyn Region). *Geographical Journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*. 2023. № 2 (2). P. 50–57.

References:

1. Beydyk, O.O. (2001). Recreational and tourist resources of Ukraine: Methodology and methods of analysis, terminology, zoning: monograph. Kyiv: KNU named after Taras Shevchenko, 395. [In Ukrainian].
2. Gerasymchuk, Z., & Gliadina, M. (2006). Regional policy for the development of the recreational sphere: mechanism of formation and implementation: monograph. Lutsk: Overstory, 164. [In Ukrainian].
3. Ivanova, K.O. (2017). Methodology and problems of complex assessment of recreational and tourist resources. *Global and national economic problems*, 19, 238–342. [In Ukrainian].
4. Ilyin, L. V., & Kucher, P. V. (2023). Resource and recreation rating of the Volyn region. *Tourism: science, education, practice – 2023: Materials of the 3rd International Scientific and Practical Conference on the occasion of the 10th anniversary of the Department of Tourism and Hotel and Restaurant Business of the National University of Water Management and Nature Management (Rivne, April 20, 2023)*. Rivne: NUWMNM, 18–22. [In Ukrainian].
5. Assessment of the tourist and recreational potential of the region: monograph / ed. by V. G. Gerasimenko (2026). Odesa: ONEU, 262. [In Ukrainian].
6. Hayda, Y. I., & Ilyuk, V. I. (2020). Tourist and recreational zoning of Ukraine: an empirical and statistical approach. *Efficient economy*, 2. Retrieved 29.02.2024 from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7645,10.32702/2307-2105-2020.2.5>. [In Ukrainian].
7. Ecological passport of the Rivne region. Retrieved 29.02.2024 from <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2022/11/Ekologichnyj-pasport-Rivnenskoji-oblasti-za-2021-rik.pdf> [In Ukrainian].
8. Kucher, P. V., Ilyin, L. V., & Ilyina, O. V. (2023). Natural recreational and tourist resources of the Volyn region: integral assessment. *Prospects of tourism development in Ukraine and the world: management, technologies, models*: collective monograph. Ninth edition. Lutsk: VIP of Lutsk NTU, 2023, 184–200. [In Ukrainian].
9. Kucher, P. V., & Ilyin, L. V. (2022). Evaluation and geospatial analysis of socio-historical recreational and touristic resources of the Volyn region. *Prospects of tourism development in Ukraine and the world: management, technologies, models*: collective monograph. Eighth edition. Lutsk: VIP of Lutsk NTU, 282–297. [In Ukrainian].
10. Kucher, P.V., Ilyin, L.V., & Shtoiko, P.I. (2023). Recreational and tourist resources of the Volyn region: monograph. Lutsk: Volyn Printing House, 180. [In Ukrainian].